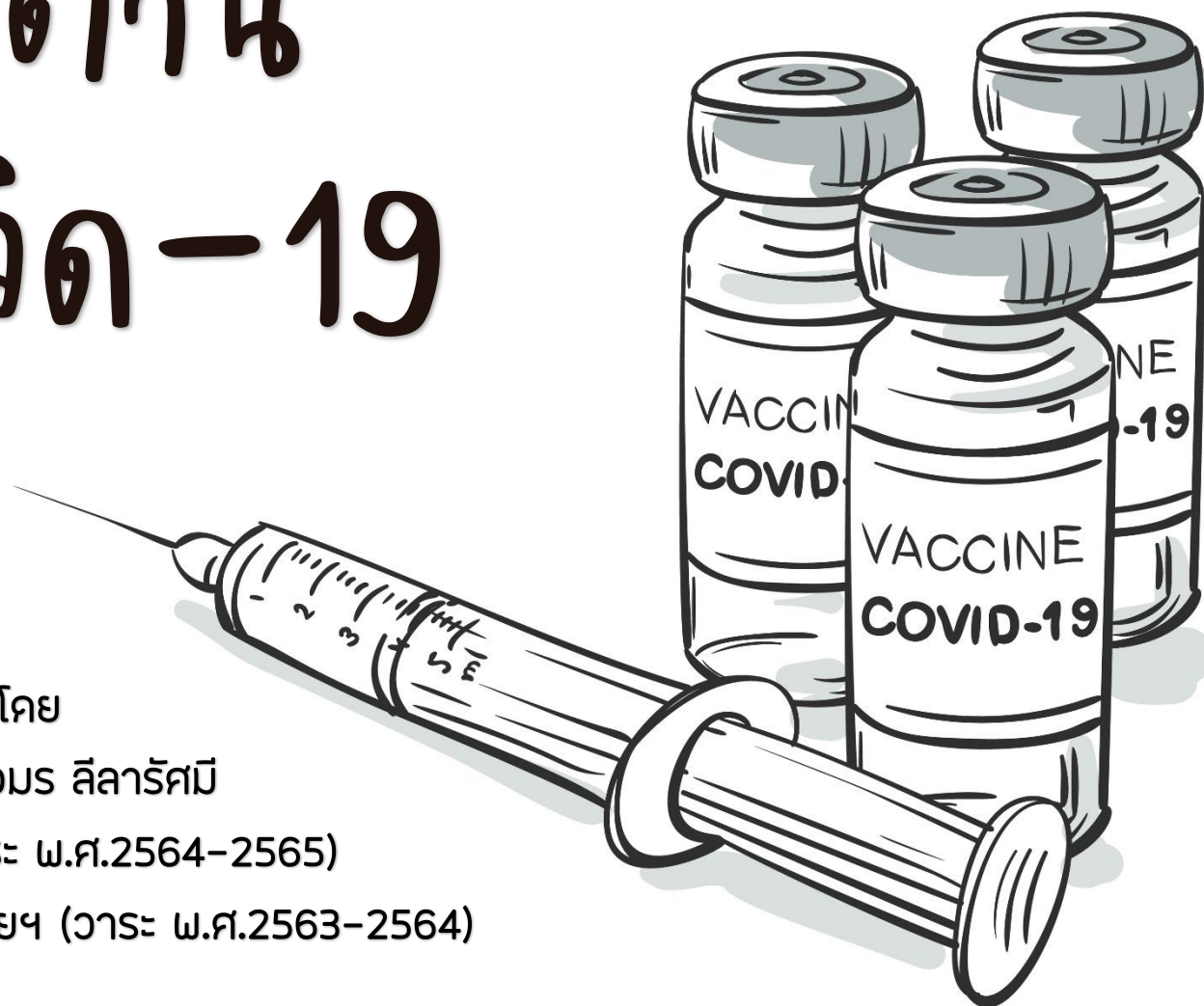

วัคซีนต้าน ไวรัสโควิด-19

บทความโดย

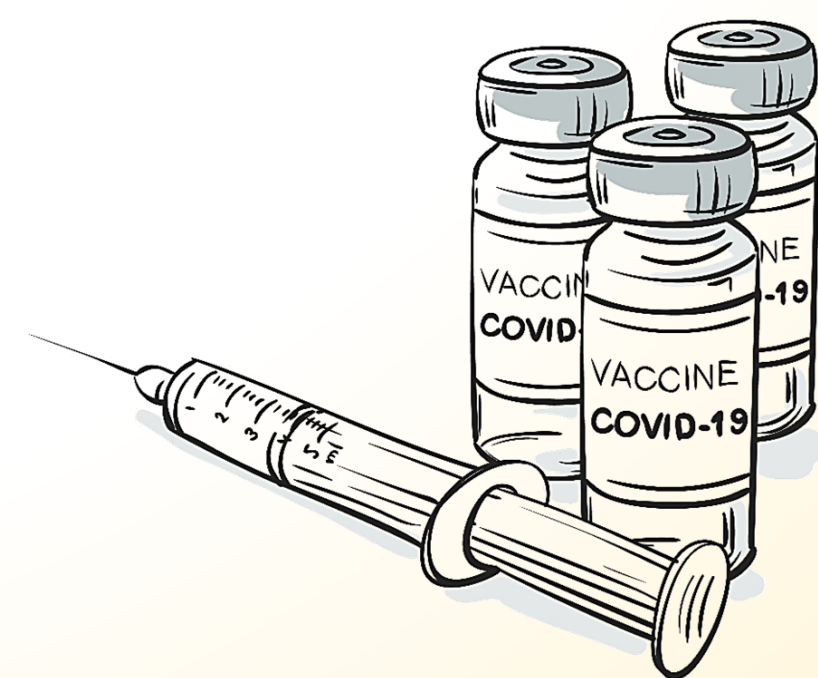
ศ.เกียรติคุณ นพ.อมร ลีลารัศมี

กรรมการแพทยสภา (วาระ พ.ศ.2564-2565)

นายกแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยฯ (วาระ พ.ศ.2563-2564)

ประโยชน์ของการฉีดวัคซีน ต้านไวรัสโควิด-19 มีอะไรบ้าง

ทำให้ผู้ที่รับวัคซีนเกิดภูมิคุ้มกันต่อเชื้อไวรัสโควิด-19
ถ้าติดเชื้ออีกก็จะไม่เจ็บป่วยรุนแรง ไม่ถึงกับรักษา
ในหออภิบาลไอซียู และไม่ตายจากการติดเชื้อแม้จะได้รับการ
วัคซีนเพียงเข็มแรก และอาจจะทำให้ไม่ติดเชื้อ/แพร่เชื้อ
ไม่แพร่กระจายเชื้อไปยังคนอื่นได้หรือแพร่เชื้อได้
ในระยะเวลานั้นๆ เท่านั้น

การฉีดวัคซีนต้านไวรัสโควิด-19 ป้องกันการเจ็บป่วย และการติดเชื้อ ไวรัสโควิด-19 ทุกสายพันธุ์ได้ไหม

วัคซีนในปัจจุบันป้องกันโรคจากเชื้อไวรัสโควิด-19
ได้หลายสายพันธุ์ แต่เชื้อกลายพันธุ์ใหม่บางสายพันธุ์ เช่น
B1617, B117, B1351 และ P1 อาจจะป้องกันได้น้อยลง
อย่างไรก็ตาม การฉีดวัคซีนที่มีอยู่จะทำให้ร่างกายคุ้นเคย
กับเชื้อ และพอจะกระตุ้นภูมิคุ้มกันให้ช่วยป้องกันได้บ้าง

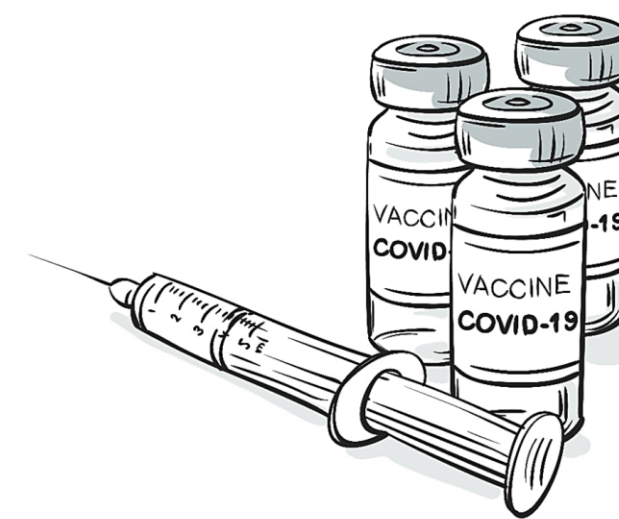

ถ้าวัคซีนต้านไวรัสโควิด-19 ป้องกันการเจ็บป่วย และการติดเชื้อ กลายพันธุ์ได้น้อยลง เราจะป้องกัน ตนเองให้ดีขึ้นอีกได้อย่างไร

ถ้าภูมิคุ้มกันจากวัคซีนมีประสิทธิภาพลดลงในการต่อต้านเชื้อกลายพันธุ์
การสวมหน้ากากอนามัย การอยู่ระยะห่างและไม่อยู่ในหมู่คนมากเกินไป
10 คนขึ้นไป หรือไม่อยู่นานเกิน 15 นาทีในห้องที่แออัด จะช่วยให้
ร่างกายของผู้ที่เคยฉีดวัคซีนมาแล้วต่อต้านเชื้อกลายพันธุ์ได้ดีขึ้น เพราะ
หากได้รับเชื้อ เราจะได้รับเชื้อครั้งละน้อยมากจนเชื้อไม่สามารถก่อโรค
รุนแรงได้ในเวลาอันสั้น ภูมิคุ้มกันจะเกิดตามมาทันและมาทำลายเชื้อ
ก่อนที่เชื้อกลายพันธุ์จะลุกลามก่อโรคได้รุนแรง

ประสิทธิภาพของวัคซีนแต่ละชนิด แตกต่างกันมากจริงหรือไม่ และใช้ตัวเลข จากการศึกษามาเปรียบเทียบประสิทธิภาพ ของวัคซีนได้หรือไม่

วัคซีนแต่ละชนิดจะมีตัวเลขที่แสดงประสิทธิภาพในการต่อต้านโรคจากการศึกษาวิจัยในระยะที่สาม แต่ยังไม่สามารถนำตัวเลขดังกล่าวมาเปรียบเทียบประสิทธิภาพโดยตรงระหว่างวัคซีนได้จนกว่าจะมีการนำวัคซีนทั้งสองชนิดมาทดสอบในประชากรกลุ่มเดียวกัน

ในพื้นที่เดียวกันและในเวลาเดียวกันที่มีเชื้อสายพันธุ์ชนิดหนึ่งกำลังระบาดอยู่ แม้แต่วัคซีนชนิดเดียวกันเช่น วัคซีนซิโนแวค ยังมีตัวเลขของประสิทธิภาพแตกต่างกันในพื้นที่ต่างกัน เช่น ในประเทศบราซิลป้องกันโรคได้ร้อยละ 50.3 ในประเทศตุรกีได้ร้อยละ 91.3 ในประเทศอินโดนีเซียได้ร้อยละ 65.3 ในประเทศชิลีได้ร้อยละ 67 ในประเทศภูฐานได้ร้อยละ 78 แต่วัคซีนทุกชนิดป้องกันการตายจากโรคได้สูงมากถึงร้อยละ 90 หรือถึง 100 โกล้เคียงกัน

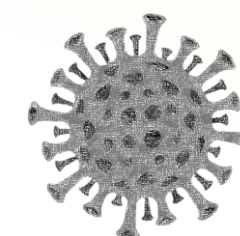
ถ้าวัคซีนป้องกันการเจ็บป่วยจากเชื้อไวรัส โควิด-19 ทุกสายพันธุ์ได้ไม่หมด ทำไมเรายังต้องฉีดวัคซีนต้านไวรัสโควิด-19 ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

การฉีดวัคซีนที่มีอยู่ในปัจจุบัน จะทำให้ร่างกายเกิดภูมิคุ้มกันต่อต้านเชื้อสายพันธุ์ที่ระบาดอยู่ในประเทศไทย นอกจากนี้อาจจะเร่งให้ร่างกายรับสร้างภูมิคุ้มกันที่ยังมีน้อยอยู่กับสายพันธุ์ที่เพิ่งกลายพันธุ์ได้บ้างหากเราได้รับเชื้อกลายพันธุ์ใหม่จำนวนน้อยเข้าสู่ร่างกาย จะยังช่วยให้ร่างกายของผู้ที่รับวัคซีนมาแล้วคุ้นเคยกับเชื้อและสร้างภูมิคุ้มกันได้รวดเร็วทันกาลมาต่อสู้กับเชื้อกลายพันธุ์สายพันธุ์ใหม่ เพราะถึงเป็นเชื้อกลายพันธุ์สายพันธุ์ใหม่ก็ต้องมีสภาพของเชื้อเดิมอยู่ด้วย การฉีดจึงยังดีกว่าผู้ที่ไม่เคยฉีดหรือไม่เคยเจอเชื้อไวรัสโควิด-19 ใด ๆ มาก่อน นอกจากนี้ วัคซีนรุ่นใหม่ที่จะออกสู่ตลาดในอนาคต จะทำให้ผู้ที่เคยฉีดวัคซีนหรือติดเชื้อมาก่อนเกิดภูมิคุ้มกันที่ดีมากขึ้นและสร้างได้เร็วขึ้น

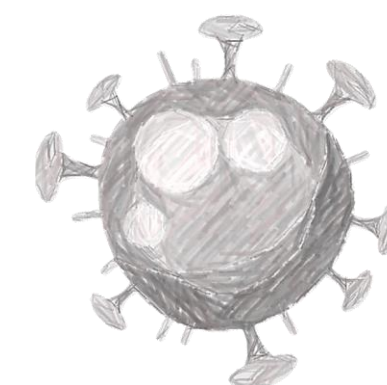
อย่างไรก็ตามเพื่อการป้องกันโรคให้ดียิ่งขึ้นและไม่ให้ป่วยหนัก

จึงแนะนำให้สวมหน้ากากอนามัยและใช้วิถีชีวิตใหม่อย่างเข้มข้นร่วมด้วย

วัคซีนต้านไวรัสโควิด-19

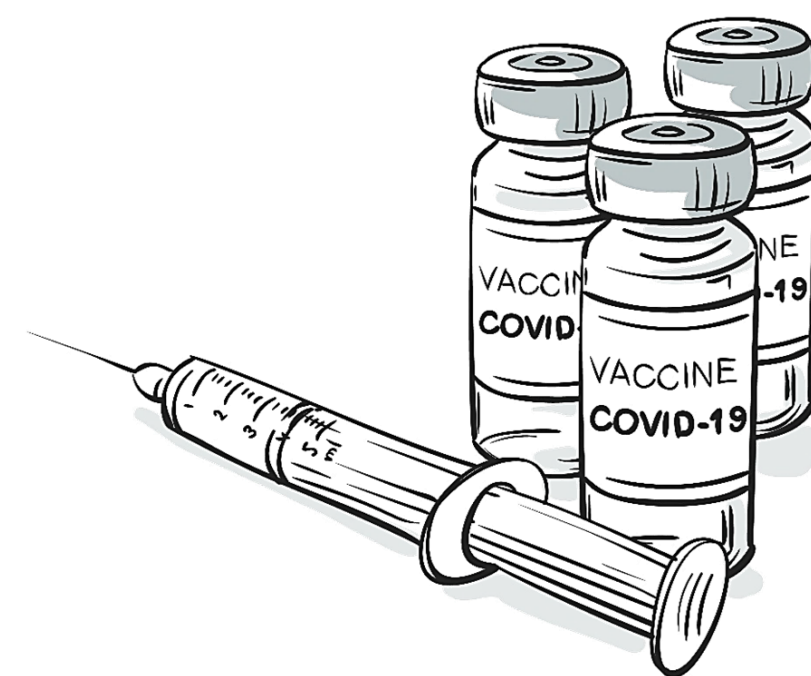
มีกี่ชนิด อะไรบ้าง

วัคซีนต้านไวรัสโควิด-19 แบ่งตามองค์การอนามัยโลกออกเป็น **4 ชนิด**

- ชนิดที่ 1 วัคซีนชนิดที่ใช้เชื้อไวรัสตัวตายทั้งตัว เช่น ชิโนแวค
- ชนิดที่ 2 วัคซีนชนิดที่ใช้สารพันธุกรรมได้แก่ วัคซีนดีเอ็นเอ (DNA) หรือเอ็มอาร์เอ็นเอ (messenger RNA หรือ mRNA) และมีไวรัสพาหะนำสารพันธุกรรมเข้าเซลล์มนุษย์ (Recombinant viral vector vaccines) เช่น แอสตรา เซเนก้า, จอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน
- ชนิดที่ 3 วัคซีนชนิดที่ใช้สารพันธุกรรมได้แก่ วัคซีนดีเอ็นเอ (DNA) หรือเอ็มอาร์เอ็นเอ (messenger RNA หรือ mRNA) และสารนำ mRNA เข้าเซลล์มนุษย์ เช่น ไฟเซอร์, โมเดอร์นา
- ชนิดที่ 4 วัคซีนชนิดที่ใช้โปรตีนส่วนที่เป็นหนามของเชื้อไวรัสโควิด-19 ผสมกับสารเร่งภูมิคุ้มกัน (adjuvant) เช่น โนวาแวค

ถ้าฉีดวัคซีนต้านไวรัสโควิด-19 ชนิดหนึ่งแล้ว จะฉีดชนิดอื่น ได้อีกไหม

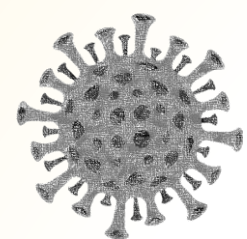

แนะนำว่า ฉีดวัคซีนชนิดแรกให้ครบตามกำหนดก่อน
หากเข็มที่สองหาวัคซีนเดิมมาฉีดไม่ได้ ค่อยพิจารณา
วัคซีนชนิดอื่นซึ่งสามารถทดแทนกันได้
ถ้ามีการฉีดวัคซีนเข็มที่สาม น่าจะเป็นวัคซีนที่
แตกต่างวัคซีนชนิดแรกได้

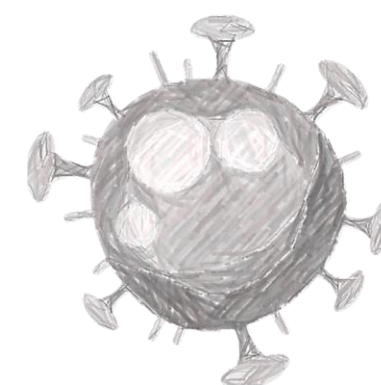
เคยป่วยเป็น โรคโควิด-19 มาแล้ว จะฉีดวัคซีนได้ไหม

หากหายป่วยจากโรคโควิด-19
มาแล้วจนเป็นปกติดีมาแล้ว อย่างน้อย 2 เดือน
สามารถฉีดวัคซีนได้ 1 เข็ม

เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ (อาการข้างเคียงและอาการแพ้) ที่พบได้จากการฉีดวัคซีนต้าน ไวรัสโควิด-19 มีอะไรบ้าง

1. อาการข้างเคียงเฉพาที่ (ตรงกล้ามเนื้อที่ฉีดวัคซีน)
2. อาการข้างเคียงทั่วร่างกาย (ตามระบบ)
3. อาการแพ้วัคซีน

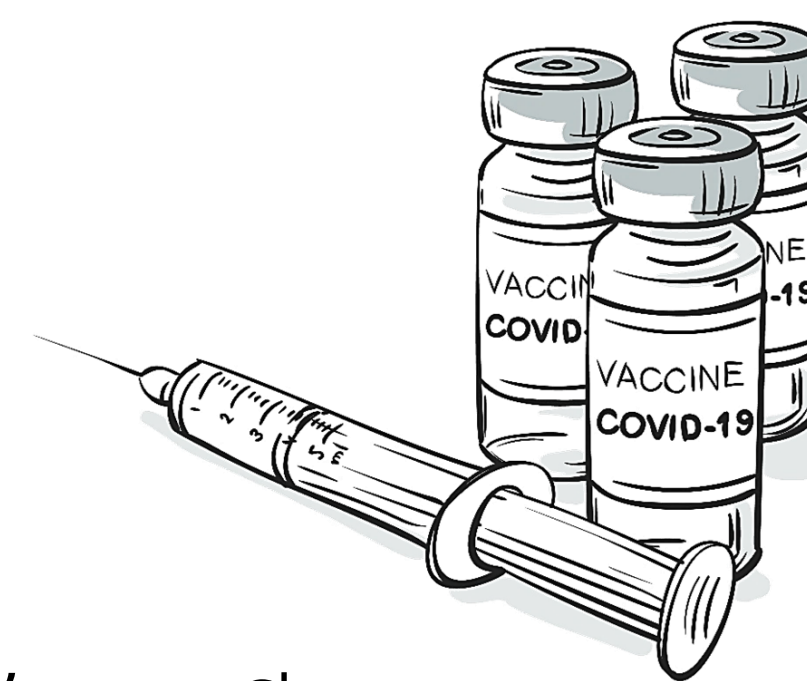

1. อาการข้างเคียงเฉพาะที่ (ตรงกล้ามเนื้อที่ฉีดวัคซีน)

หลังฉีดใน 1-3 ชั่วโมงแรก อาจจะมีรู้สึกตึง
ที่ต้นแขน ต่อมา รู้สึกเจ็บเล็กน้อยที่ต้นแขนได้
ต้นแขนจะไม่บวมหรือบวมจนเห็นชัดเจน
จะไม่รู้สึกเจ็บเมื่อลูบผ่านผิวหนัง
ตรงตำแหน่งที่ฉีดวัคซีน

2. อาการข้างเคียงทั่วร่างกาย (ตามระบบ)

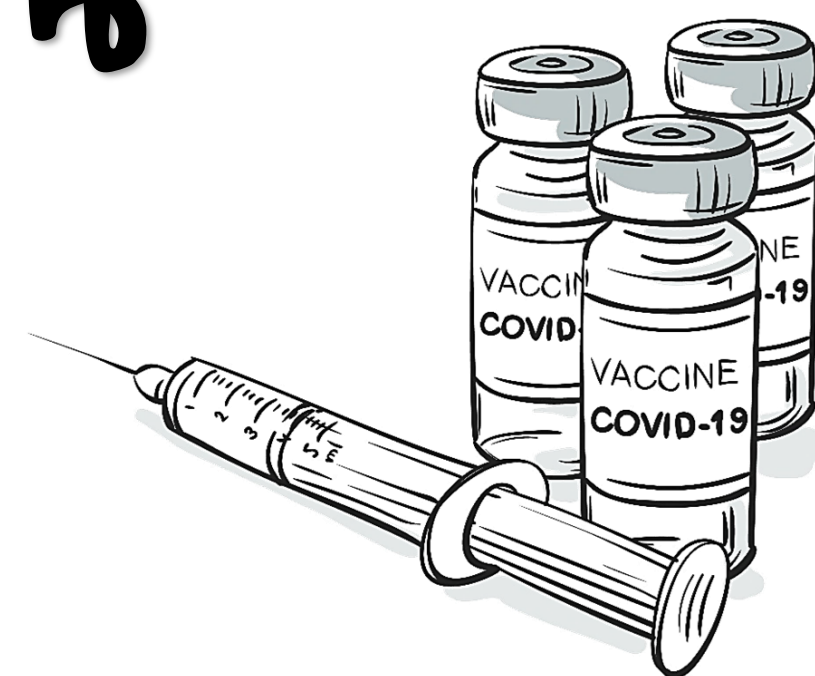
หลังฉีดได้ 24 ชั่วโมง อาจจะมีไข้ต่ำ ๆ ไปถึงสูงได้ ปวดศีรษะ
ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อตามแขน ขา รู้สึกอ่อนเพลียเล็กน้อย
รู้สึกไม่ค่อยสบาย เบื่ออาหารเล็กน้อย อาการเหล่านี้แสดงว่า
ภูมิคุ้มกันของเราถูกกระตุ้นจากการฉีดวัคซีนและร่างกายกำลัง
สร้างภูมิคุ้มกัน บรรเทาอาการเหล่านี้ได้ด้วยการกินยาพาราเซตามอล
(500 มก. ในผู้ใหญ่) ครั้งละ 1 เม็ด วันละ 1-3 ครั้งก็น่าจะพอ
โดยทั่วไปอาการเหล่านี้เกิดไม่นานเกิน 3-5 วัน ผู้ที่ได้รับการฉีดเข็ม
ที่สอง อาจจะมีอาการข้างเคียงรุนแรงมากขึ้นบ้าง
แต่จะไม่ได้มีมากมายจนผิดปกติ

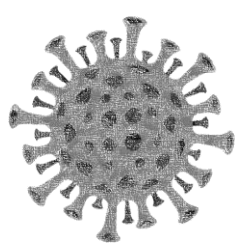

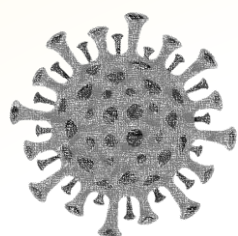
3.

อาการแพ้วัคซีน

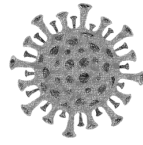

อาการแพ้เป็นเรื่องสุดวิสัยและเป็นเฉพาะตัว
ของแต่ละบุคคลที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ว่า
จะเกิดหรือไม่ อาจจะแพ้ที่ตัวไวรัส
หรือส่วนประกอบของตัวไวรัส
หรือแพ้ส่วนประกอบอื่น ๆ ที่ผสมกับไวรัส
หรือส่วนประกอบของไวรัสเพื่อทำเป็นวัคซีน

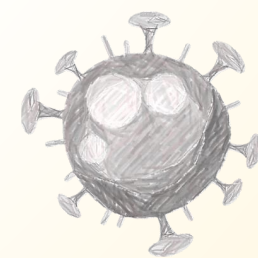

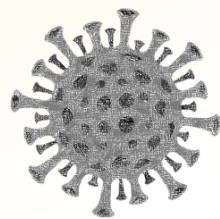

อาการแพ้รุนแรงที่เกิดใน 30 นาทีแรกหลังฉีดวัคซีน

- อาจจะหายใจลำบาก, แขนงหน้าอก ใจสั่น กระวนกระวายจากหกลดลมตึบ ริมฝีปาก ลิ้นหรือลำคอบวม บางรายเกิดลมพิษที่ผิวหนัง พบได้ประมาณ 5 รายในการฉีดหนึ่งล้านคนสำหรับผู้ฉีดวัคซีนของไฟเซอร์ มักพบในเพศหญิง และเคยมีประวัติแพ้อาหารหรือสารอื่น ๆ แบบมีลมพิษหรือแขนงหน้าอกมาก่อน ดังนั้น หลังฉีด 30 นาทีแรก ให้ผู้ถูกฉีดนั่งและมีการเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดจากแพทย์ พยาบาล
- บางรายมีอาการเด่นชัดของระบบประสาท เช่น อาการชาครึ่งซีก แขน ขาอ่อนแรง พูดไม่ชัด ปากเบี้ยวคล้ายคลึงกับโรคหลอดเลือดทางสมอง ดังที่เป็นข่าวในบุคลากรที่ปฏิบัติงานทางการแพทย์ 6 รายที่ฉีดวัคซีนซิโนแวคและในที่อื่น (ฉีดวัคซีนชนิดนี้ไปแล้ว 600,000 ราย) การตรวจเอกซเรย์สมองด้วยเครื่องตรวจคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าไม่พบความผิดปกติของเนื้อสมอง มีหนึ่งรายสงสัยว่า หลอดเลือดสมองหดตัวชั่วคราวทำให้เกิดอาการดังกล่าว อย่างไรก็ตาม พบว่า ผู้ที่เกิดอาการเหล่านี้เป็นชั่วคราวและหายกลับมาเป็นปกติภายใน 1 ถึง 3 วัน อาการในกลุ่มนี้อาจจะแยกยากออกจากกลุ่มที่มีสาเหตุจากความตื่นเต้น เครียด วิตกกังวล หรือกลัวเข็มหรือการฉีดวัคซีน (คล้ายๆ กับคนที่เห็นเลือดหรือถูกเจาะเลือดแล้วเป็นลมเกือบจะทันที พบได้ถึงร้อยละ 1 ถึง 3 ของผู้ถูกฉีดยาหรือวัคซีนในคนอายุน้อย ต้องให้นอนพัก ดมยาดมกระตุ้นแล้วจะหายเป็นปกติ) องค์การอนามัยโลกตั้งชื่อภาวะนี้ในคนกลุ่มนี้ว่า Immunization Stress-Related Responses (ISRR) อาการที่เกิดจากความเครียดแบบนี้หลังการฉีดวัคซีนมักพบในคนอายุน้อย ความเครียด วิตกกังวลจะกระตุ้นระบบประสาทอัตโนมัติ ทำให้เกิดอาการดังกล่าวแต่แก้ไขง่าย
- ตัวอย่างของการแพ้ในระบบประสาท เกิดที่โรงพยาบาลระยองระหว่างวันที่ 5-9 เมษายน 2564 มีการฉีดวัคซีนให้บุคลากรทางการแพทย์ 3,029 รายพบอาการแพ้ดังกล่าวภายหลังฉีดวัคซีน 72 ราย(ร้อยละ 2.37) ในจำนวนนี้เป็นอาการไม่พึงประสงค์ขั้นรุนแรงที่เรียกว่า Serious AEFI จำนวน 6 ราย ทุกรายเป็นเพศหญิง สัญชาติไทย อายุระหว่าง 21-54 ปี ทั้งหมดรับการฉีดวัคซีน CoronaVac ของบริษัทซิโนแวค เลขที่ผลิต Lot No. J202103001m6dik เดียวกัน จำนวน 76 กล่อง วันหมดอายุคือวันที่ 1 กันยายน 2564

การเตรียมตัวก่อนการได้รับวัคซีนเพื่อป้องกันอาการดังกล่าวประกอบด้วย การพักผ่อนให้เต็มที่ ดื่มน้ำให้เพียงพอ และทำสมาธิจิตใจให้ผ่อนคลาย ให้ผู้ถูกฉีดวัคซีนนั่งให้สบายขณะฉีดวัคซีน เพื่อป้องกันการเป็นลมและล้มลงบนพื้น

อาการแพ้ที่เกิดขึ้น 30 นาทีแรกจนถึงสามหรือสี่สัปดาห์หลังการฉีดวัคซีน

- บางรายมีผื่นตามผิวหนัง มีไข้ ปวดเมื่อยตามตัวนาน 3-6 วัน
- มีน้อยรายมาก ๆ ที่ทำให้เกิดกลุ่มอาการลิ่มเลือดอุดตันในหลอดเลือดดำหรือแดงในสมองหรือช่องท้อง เกิดเลือดต่ำ มีเลือดออกในสมอง บางรายมีเนื้อสมองตาย มีจุดเลือดออกตามผิวหนังหรือในร่างกาย มักพบในเพศหญิง อายุต่ำกว่า 60 ปี และเกิดภายใน 3 สัปดาห์ พบครั้งแรกหลังฉีดวัคซีนแอสตรา เซเนก้า ต่อมาพบในวัคซีนจอห์นสันแอนด์จอห์นสัน บางรายมีอาการชัก กลุ่มอาการนี้มีชื่อว่า vaccine-induced immune thrombotic thrombocytopenia (VITT) ผู้ที่แพ้จนเกิดกลุ่มอาการนี้มีระดับแอนติบอดีสูงต่อเกล็ดเลือด (สาร PF4-polyanion complexes) จนเกล็ดเลือดถูกทำลายและเกิดลิ่มเลือดในหลอดเลือดดำในสมองและช่องท้อง บางแห่งใช้ชื่อว่า Vaccine-Induced Prothrombotic Immune Thrombocytopenia (VIPIT) ให้ถือว่า อาการแพ้แบบนี้เป็นเหตุสุตวิสัย พบได้ในผู้ฉีดวัคซีนประมาณ 1 รายใน 125,000 ถึงหนึ่งล้านคน ไม่มีรายใดติดเชื้อไวรัสโควิด-19 มาก่อนและไม่เคยรับยาต้านเลือดแข็งเฮปาริน(heparin)มาก่อนซึ่งเป็นยาที่กระตุ้นให้เกิดภาวะนี้ได้ด้วย
 - ข้อมูลจนถึงปลายเดือนเมษายน พบอุบัติการณ์การเกิดลิ่มเลือดในหลอดเลือดดำในสมองและช่องท้องจากการศึกษาของมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด จากการฉีดวัคซีน mRNA ดังนี้
 - 0.4 รายต่อล้านคนในประชากรปกติทั่วไป
 - 4 รายต่อหนึ่งล้านคนที่ฉีดวัคซีนของไฟเซอร์
 - 4 รายต่อหนึ่งล้านคนที่ฉีดวัคซีนของโมเดอร์นา
 - 5 รายต่อหนึ่งล้านคนที่ฉีดวัคซีนของแอสตรา เซเนก้า
 - 39 รายต่อหนึ่งล้านคนที่ติดเชื้อไวรัสโควิด-19
- ผู้ที่เคยแพ้วัคซีนอย่างรุนแรงและเคยป่วยเป็นแขนขาเป็นอัมพาตนาน 7 ถึง 10 วันขึ้นไป (กลุ่มอาการกิลแลง-บาร์เร, Guillan Barre Syndrome หรือ GBS) อาจจะพิจารณาเลื่อนการฉีดวัคซีนไปก่อน จนกว่าจะมีข้อมูลเพิ่มเติมในด้านความปลอดภัยในเรื่องนี้จากการฉีดวัคซีน
- ประเทศอิสราเอลมีการฉีดวัคซีนของไฟเซอร์ไปแล้วมากกว่า 5 ล้านโดส แล้วเริ่มมีรายงานว่า พบกล้ามเนื้อหัวใจอักเสบในผู้ถูกฉีด 62 ราย และ 56 จาก 62 รายเกิดหลังการฉีดเข็มที่สอง ส่วนมากพบในเพศชายอายุน้อยกว่า 30 ปี กำลังสอบสวนว่า กล้ามเนื้อหัวใจอักเสบสัมพันธ์โดยตรงกับการฉีดวัคซีนของไฟเซอร์หรือไม่

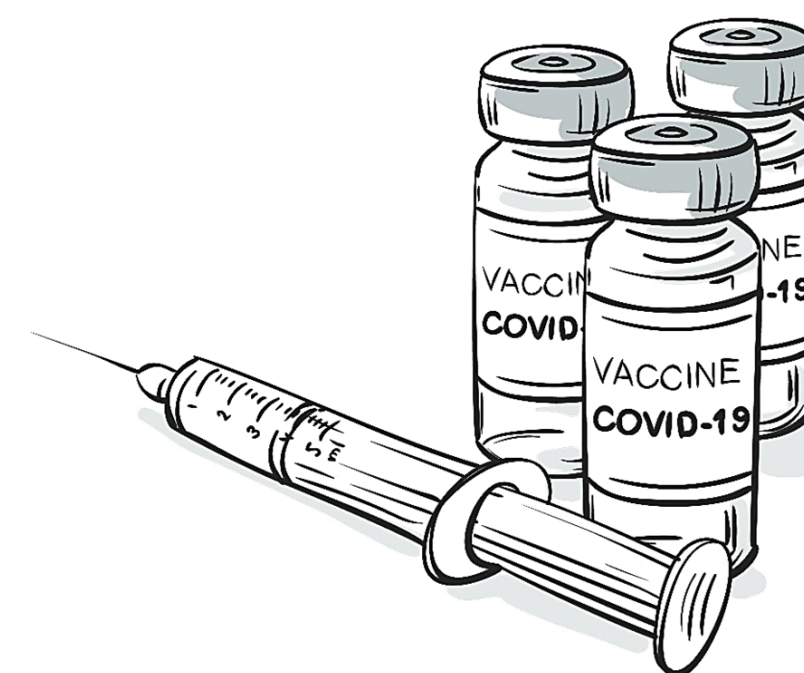

ผู้ที่มีโรคประจำตัวอื่น ๆ เช่น เบาหวาน
ความดันโลหิตสูง ภูมิคุ้มกันต่ำ ฯลฯ
เคยแพ้ยา นี้อาจขึ้นได้อีกหรือไม่

ผู้ป่วยกลุ่มนี้ หากโรคเดิมสงบอยู่ตัวหรือใช้ยา
ควบคุมในขนาดต่ำมานานอย่างน้อย 1 เดือน
จนโรคคงตัวแล้ว สามารถฉีดวัคซีนได้ ผู้ที่เคยแพ้ยา
สามารถฉีดได้ แนะนำให้แจ้งแพทย์ พยาบาล
ทราบก่อนว่าเคยแพ้สารอะไรและมีอาการอย่างไร

ผู้ที่ฉีดวัคซีนไม่ได้ และให้เลื่อนการฉีดออกไปก่อน คือใครบ้าง

หญิงตั้งครรภ์ในสามเดือนแรก เด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี
และผู้ป่วยที่มีการกำเริบของโรคเดิม โรคมะเร็ง
และควบคุมโรคยังไม่ได้ หรือมีไข้สูง
ป่วยไม่สบายมาก ให้เลื่อนการฉีดวัคซีนออกไปก่อน

โดยสรุป

ในขณะที่โรคโควิด-19 กำลังระบาดหนักทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ และมีสายพันธุ์ใหม่ระบาด ประชาชนควรรีบฉีดวัคซีนต้านไวรัสโควิด-19 “เพื่อชาติ” อย่างเร่งด่วน ท่านจะฉีดวัคซีนชนิดใดก็ได้ตามข้อกำหนดของวัคซีน ท่านที่มีประวัติ

แพ้ยาหรืออาหารอย่างรุนแรง แนะนำให้แจ้งแพทย์/พยาบาลก่อนจะฉีดวัคซีน เด็กเล็กอายุต่ำกว่า 12 ปีและหญิงตั้งครรภ์ใน 3 เดือนแรกควรเลื่อนการฉีดวัคซีน ออกไปก่อน หลังฉีดวัคซีนแล้วให้นั่งพักเฝ้าระวังตนเองเป็นเวลา 30 นาทีอาการแพ้ ที่เกิดขึ้นใน 7 ถึง 14 วันหลังฉีดวัคซีน ก็ต้องแจ้งแพทย์/พยาบาลเช่นกัน ภาวะลม เลือดอุดตันและอาการแขนขาชาหรืออ่อนแรงเป็นภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นน้อยมาก และสามารถแก้ไขได้ ในอนาคตอันใกล้ จะมีการบริหารวัคซีนต้านไวรัสโควิด-19

ผ่านทางการสูดดมหรือสูดผ่านรูจมูกซึ่งจะสะดวกและได้ผลดีมากขึ้นอีก แม้จะฉีดวัคซีนครบแล้วยังต้องใช้วิถีชีวิตใหม่อย่างเข้มข้น (new normal plus) ต่อก่อนอีกอย่างน้อย 6 เดือน การสวมหน้ากากอนามัย การลดเวลาเข้าไปใน ชุมชนสาธารณะ (ไม่เกิน 15 นาทียิ่งดี) การล้างมือ การหลีกเลี่ยงการเข้าไปห้อง ที่อากาศไม่ถ่ายเท จะทำให้เราไม่ติดเชื้อหรือไม่เจ็บป่วยรุนแรง หวังว่าทุกท่านจะ ปลอดภัยจากโรคโควิด-19 และได้รับวัคซีนต้านไวรัสโควิด-19 โดยเร็วทุกท่านครับ

บทความโดย

ศ.เกียรติคุณ นพ.อมร สีลารัตน์

กรรมการแพทยสภา (วาระ พ.ศ.2564-2565)

นายกแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยฯ (วาระ พ.ศ.2563-2564)